

Motion till riksdagen 2025/26:1478

av **Hanna Westerén (S)**

Öfaktor

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för att Region Gotland med sitt öläge ska kunna ha en hållbar finansiering av välfärdens behov och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Region Gotland har sedan många år att hantera både ett primärkommunalt ansvar och ett ansvar för landstingskommunal (numera regional) verksamhet. Ingen annan region i landet har en sådan situation.

I dagsläget håller den kostnadsutveckling vi ser inom hälso- och sjukvården redan på att ta över och tränga undan Gotlands primärkommunala uppdrag. På Gotland hade man höga förväntningar på att en regionförstoring skulle lindra utmaningarna för landets enda öregion utan landförbindelse och landets i särklass minsta landsting. Så blev inte fallet – och utmaningarna har Region Gotland således kvar.

Vi har i Sverige ett kommunalt skatteutjämnningssystem för att utjämna de skillnader i skattekraft och kostnadsstruktur som finns mellan olika regioner. Det hjälper naturligtvis även Gotland. De utmaningar som möter en ö utan landförbindelse är dock annorlunda än för andra regioner och det gör att jämlikheten i vården äventyras.

Att vara landets enda öregion utan landförbindelse och samtidigt vara landets i särklass minsta sjukvårdshuvudman innebär särskilda utmaningar. Region Gotland tog redan 2005 fram en analys av merkostnaderna i Gotlands hälso- och sjukvård. Det var en omfattande analys som visade att 2003 var en uppskattad merkostnad för gotländsk hälso- och sjukvård 120 miljoner. Ytterligare en analys gjordes 2017, som visade på merkostnader p.g.a. öläget om 250–300 miljoner kronor. En nyligen gjord analys visar att trenden fortsätter; den ekonomiska utmaningen för Region Gotland p.g.a. öläget ökar exponentiellt och merkostnader p.g.a. öläget om 400 miljoner kronor per år är snart en realitet.

Sedan 2005 har mycket hänt, och kostnadsutvecklingen inom sjukvården ser vi idag som en stor nationell utmaning. Vi ser i dag en utveckling av hälso- och sjukvårdens kostnader som ger hela landet utmaningar. Gotland har däremot inte samma möjligheter som andra regioner att hitta gemensamma lösningar genom samverkan över regiongränserna.

En region med runt 60 000 invånare skulle inte ha ett så avancerat akutsjukhus som Gotlands om det fanns landförbindelser till grannregionerna. Det ger regionen merkostnader på mellan 210 och 300 miljoner kronor bara för sjukvården och sjuktransporterna. Öläget tarvar också – för att ytterligare exemplifiera – kapacitet i laboratorium som är högst nödvändig men likväl kostsam för en mindre huvudman.

Gotland har ett unikt geografiskt läge där transporter till fastlandet och ett annat sjukhus inte alltid är möjliga. Förutom att det inte alltid går att skicka patienter till ett annat sjukhus på grund av väderleksförhållanden innebär detta också en högre kostnad för transporter. Patienter som är i behov av liggande transport, oavsett om det rör sig om akuta eller icke akuta tillstånd, måste transporteras via luftburna transporter, vilka är mer kostsamma än en landburen ambulans. I dagsläget finns det ingen möjlighet att transportera liggande transporter med färjetrafiken. Det isolerade läget handlar således inte bara om avstånd utan också om avsaknad av infrastruktur som vägnät till närmaste större sjukhus som övriga Sverige har. Man kan bara föreställa sig situationen om coronapandemin hade drabbat Gotland hårdare och väldigt många personer hade behövt snabb transport till fastlandet.

Det unika geografiska läget innebär att hälso- och sjukvården på Gotland alltid måste ha beredskap för att klara akutsjukvården själv. Extra kapacitet behövs även i andra vårdkedjor, t.ex. förlossningsvård, och därtill kommer att Gotland alltid måste stå med kostsam överkapacitet på ett flertal områden, just för att säkra invånarnas rätt till trygg-

het och en jämlik vård. Om inte hälso- och sjukvården på Gotland skulle ha denna beredskap, skulle otryggheten för invånarna på Gotland vara alltför stor. Den akuta beredskapen ger Gotland avsevärt ökade kostnader som inte skulle ha varit fallet om det fanns en angränsande region. Det unika geografiska läget innebär också svårigheter att effektivisera genom nära samarbeten med andra vårdgivare utanför den egna regionen. I Sverige ska sjukvården vara toppmodern, rättvis och högkvalitativ. Var du bor ska inte spela någon roll för chansen att bli frisk. Även gotlänningar ska känna trygghet i att god vård finns inom räckhåll.

Det utsatta läget i fråga om att vara en öregion poängteras tydligt i TFEU-artikel 174, vilken påtalar behovet av att ägna särskild uppmärksamhet åt negativa strukturella effekter av att vara en ö.

Ett förslag på en uppdaterad kostnadsutjämning har lämnats till regeringen, men än i denna dag inte överlämnats till riksdagen för beslut. Den föreslagna förändringen skulle medföra en bättre sits för Gotland, men inte heller det nya förslaget tar i något avseende hänsyn till att Gotland är en ö och därmed har särlosningar för i stort sett all välfärd. All den tid Gotland inte kompenseras för öläget, är det de primärkommunala delarna som får skjuta till medel, vilket enbart är möjligt givet den unika konstruktion som är fallet för Region Gotland, som är region och kommun under samma huvudman och beslutande församling. Denna unika sits innebär att gotländska skolor under tio år i rad har genomfört närmast drakoniska besparingar, gotländsk äldreomsorg är extremt kostnadseffektiviserad, den gotländska kulturen kraftigt underfinansierad och avsevärda insatser för att förbättra och underhålla gotländsk infrastruktur har helt enkelt fått skjutas på framtiden. Det är priset för att gotlänningar ska ha en sjukvård jämförbar med andra delar av landet, givet öläget i vissa delar mer tillgänglig än på andra håll. Det här är en ohållbar och orimlig ordning och det är av yttersta vikt att statsmakten uppmärksammar det som Region Gotland påtalat ifråga om kostnadsutjämning (men som inte tas hänsyn till i liggande förslag): att öläget innebär påtagliga fördyringar. Fördyringar som ständigt utmanar ambitionen om jämlik välfärd i hela landet och som också medför en ständig belastning på den primärkommunala verksamheten att kompensera för överkostnader för regional verksamhet, ett i längden ohållbart och orimligt förhållande.

Hanna Westerén (S)